

ISTOČNO I ZAPADNO OD RAJA

SLOBODAN SAVIĆ

■ Laguna ■

Copyright © 2007 by Slobodan Savić
 Copyright © 2007 ovog izdanja LAGUNA

SADRŽAJ

SVLAČENJE PRED PUBLIKOM: Đorđe Marjanović	9
MUZIČAR ZA SVADBE I SAHRANE: Goran Bregović	19
ON IM JE ZAUVEK U KRVI: Zdravko Čolić	33
ĐAVOLAK U KOPAČKAMA: Dragoslav Šekularac	55
NJEGOVA JE LOPTA IMALA OČI: Dragan Džajić	65
DON KIHOT MEĐU ROBOTIMA: Ljubodrag Simonović.	83
TIR(N)ANIJA DUHA IZ BOCE: Bogdan Tirnanić	93
ODLAZAK IZ KOMUNISTIČKOG RAJA: Aleksandar Popović	111
DAR NI OD ZEMLJE NI OD NEBESA: Ljuba Tadić	129
U ZAGRLJAJU TRI STOTINE ŽENA: Bekim Fehmiu	149
ŠMEKERI IDU U PAKAO: Dragan Nikolić	173
NEKRUNISANI FILMSKI MANDARIN: Ljubiša Samardžić.	187
GERILAC S KAMEROM U RUCI: Želimir Žilnik	207
BEZ PARA NEMA UMETNOSTI: Goran Paskaljević.	221
BARBAROGENIJE NEŽNA SRCA: Emir Kusturica.	237
ČOVEK OD MRAMORA: Bata Kameni	253
POČETAK I KRAJ VELIKOG SUĐENJA: Milovan Vidak	265
BRUTALNOST JE UVEK U MODI: Milan Marinković.	279
BATINA NIJE IZ RAJA IZAŠLA: Peđa Isus	295
BELEŠKA O AUTORU	311

*Ljiljani,
mala posveta velikoj posvećenosti i ljubavi*

Kako je pesma održala Đorđa Marjanovića

Fotodokumentacija: Profil

Poput velikog hita Od ljubavi do mržnje tekla je i blistava karijera naše popularne muzike: od obožavanja do osporavanja, od idolopoklonstva do zavisti. Jedni su govorili da je fenomen, drugi da je šarlatan, a njemu je sve bilo lepo.

SVLAČENJE PRED PUBLIKOM

Ono što je Frenk Sinatra bio za Holivud i Zapadnu obalu, to je Đorđe Marjanović bio za bivšu Jugoslaviju i takozvani Istočni blok. Iako ga je čitavog života pratio glas istinske zvezde, a takvu slavu u Jugoslaviji doživeli su samo retki, Đorđe nikada nije živeo poput svojih velikih svetskih prethodnika ili vršnjaka.

Karijera mu nije obeležena skandalima, nije se nebrojeno puta ženio niti razvodio; bulevarska štampa mu nije prebrojavala vanbračnu decu niti su paparaci i skandal-majstori jurcali za njegovim ljubavnicama ili metresama.

Uprkos tome, on je među našim pevačima zabavne muzike doživeo najveću slavu, iako nije bio bespogovorno ni najveći ni najbolji. Nije potrebna nikakva detaljnija sociološka ili fenomenološka analiza da bi se shvatilo kako je Đorđe još u vreme svog uspona, najveće slave i obožavanja, prerastao u ono što sociolozi kulture nazivaju urbanom legendom. Štaviše, svojom pojavom na javnoj sceni postao je rodonačelnik ovog pojma o kome se kod nas jedva nešto i znalo, a čiji su se predstavnici sa Zapada tek nekako, s mukom, probijali u našu socrealističku kulturu.

Bez obzira na to što se tada još nisam rodio, niti sam ikada pripadao takozvanim „đokistima“, smatram da je Beograd

postao metropola onog trenutka kada je obukao prve šušlavce, seo na prve vespe, kada je Beba Lončar, napućenih usana, koketno prošetala „štraftom“, a Đorđe Marjanović skinuo mikrofon sa stalka. Sve ostalo je legenda i savremeni mit koji ćemo kasnije u nekom sociološko-fenomenološkom ključu prepoznati kao *la bel epok i dolče vitu*.

Vešti i sitničavi holivudski ili brodvejski neimari šou-biznisa bez sumnje bi učinili Đorđa Marjanovića većom zvezdom nego što je to zaista bio. Uostalom, kad god bi nešto naumili, ili ukoliko bi se na nekoga namerili, to bi im uvek polazilo za rukom. Do dana današnjeg ta industrija snova nije poslovala s gubicima, naročito ne materijalnim, a za protraćene i izgubljene živote brojnih nesuđenih zvezda – ko te pita!

Život Đorđa Marjanovića imao je sve preduslove da bude romansiran čak i više nego što su na to uticali bogovi i sudbina. Naš junak je odrastao u pitoresknom, mitovima i legendama podobnom kraju podno Homoljskih planina, u gradiću Kučevu, koji nije poznat samo po svom slavnom i obožavanom građaninu.

Njega i sestru podigli su baba i deda pošto im je majka umrla kada je Đorđu bilo jedva devet meseci. Skrhan tom porodičnom tragedijom, njihov otac je najpre hteo da se obesi, da bi godinama potom živio skriven pod ljuštrom neprebolnog gubitka. Kada se posle nekoliko godina ponovo oženio, deca dugo nisu znala za njega. Oca i majku zamenili su im baka i deka.

Početak pedesetih godina minulog veka, u doba sirotinje, obnove i izgradnje ratom napaćene i porušene Jugoslavije, obučeni u očev šinjel, Đorđe je došao u Beograd. Iz pijeteta prema baki i deki upisao je studije farmacije, koje zbog pesme nikada nije završio. Da bi se prehranio, raznosio je mleko i preprodavao bonove za ishranu u studentskim menzama. Kada su se pojavili prvi radijski pevači, perjanice Lola Novaković i Duško Jakšić, radio je i kao inkasant Radio Beograda, što ga je i dovelelo pred mikrofone naše najuglednije medijske kuće. Međutim, retki su bili oni koji su mu predviđali svetlu budućnost.

„Slabo, slabo... Ništa neće biti od ovog malog“, govorili su.

Međutim, već tada je počelo ono što će kasnije obeležiti njegovu karijeru. Publika ga je prihvatila. On je već uveliko pevao u *Božidarcu*, *Mažestiku* i na studentskim igrankama. Devojke su počele da luduju za njim, a po gradu se pričalo da „jedan sa farmacije pravi lom“.

Prvi veliki nastup Đorđe Marjanović je imao u Nišu, na otvaranju robne kuće. Nastupao je sa Lolom Novaković, Duškom Jakšićem i Čkaljom, koji su već bili poznate zvezde. I baš na tom koncertu, iako se pojavio kao potpuni anonimus, zasijala je njegova zvezda. Otpevao je *Zvižduk u osam* i još jednu pesmu, i taman kada je pokušao da siđe sa scene prvi veliki aplauz u karijeri vratio ga je na bis. Otpevao je još dve pesme, ali je publika htela da čuje još. Na to je naš pevač raširio ruke i stidljivo slegao ramenima:

„Oprostite mi, ali ja ne znam više“, iskreno je priznao oduševljenoj publici, koja je njegovu smušenost pozdravila još jačim aplauzom.

Prva ploča mu je objavljena dok je služio vojsku u Ljubljani 1959. godine, ali nije imao na čemu da je čuje – tada je u Jugoslaviji postojalo jedva nekoliko hiljada gramofona. Izašao je u grad sa jednim drugarom i bukvalno su po ulicama presretali ljude i pitali ko ima gramofon. Jedna gospođa ih je odvela svojoj kući. Stidljivo je ispod šinjela izvadio magični komad vinila i melodija se zavrtila. Iako se domaćinima svidela muzika, naš vojnik nije smeo da otkrije ko je pevač. Rekao im je da je to ploča nekog njegovog druga iz Beograda. Sve ostalo je legenda.

Đorđe Marjanović je zablistao u vreme kada su se cenili operski pevači kao što su Klaudija Vile ili Domeniko Modunja. Međutim, na sceni je držanje pevača bilo kruto, što bi rekao naš narod, kao da su guturali kolac.

Na nekoj reviji pevača na *Kolarcu*, ili je to možda bilo na nekom drugom mestu – svejedno, Đorđe je nastupao u pozajmljenom odelu, tri broja većem. Da se to ne bi primetilo, dok je

pevao, sve vreme je mlatarao rukama i treskao nogama. Kasnije je to postao obavezan deo njegovog nastupa. Iako to već i vrapci znaju, on je prvi skinuo mikrofon sa stalka, kleknuo na sceni, ponekad se čak i valjao; prvi je raskopčao košulju, skinuo sako, bacao ga u publiku koja se kršila, lomila i otimala da otrgne komad krpice svog idola.

„Šarlatan! Šta to radi?! Umesto da peva, majmuniše se na sceni!“, govorili su zaprepašćeni čistunci i čuvari konzervativnog pečata takozvanog „balsamovanog“ nastupa. Istina, to je već uveliko radio Adrijano Ćelentano, na primer, ali kod nas je Đorđe bio prvi, jedini i neponovljivi. Niko kao on nije umeo da unese toliko emocija i strasti u svoj nastup, da maltene podigne svoju interpretaciju na nivo performansa, što je na ovim prostorima bila apsolutna revolucija mnogo pre nego što je konceptualna umetnost počela da osvaja pojedine „dekadentne“ beogradske krugove.

„Pevanje nikada nisam odvajao od glume. Zapravo, nikada i nisam decidirano želeo da postanem pevač, ali sam oduvek imao osećaj za scenu. Publika me je jednostavno prihvatila i uvlačila u nove avanture i uspehe. Kada sam jednog dana shvatio da nema povratka, seo sam i počeo da učim pevanje. Mada je istina da sam oduvek želeo da postanem glumac. Čak sam se i na Akademiju upisao.“

Čudan je bio razvojni put pevača, zabavljača, jedne od naših najvećih estradnih zvezda – Đorđa Marjanovića. Retko ko je mogao da doživi toliku slavu i obožavanje a da ga kritika i mediji ne maze preterano.

Đorđe je fenomen, govorili su jedni; Đorđe je šarlatan, vikali su drugi. On je srcem i dušom pevački genije, nastavljali su prvi; on nema veze s pevanjem i poput cirkuzanta zamajava narod jer njegovo kreštanje niko ne može da sluša, uzvraćali su drugi. Upravo su ova isključivost i razilaženje mišljenja prvi put u nas vaspostavili instituciju zvezde i svega onoga što njen uspon i razvoj prati: od idolopoklonstva do potpunog osporava-

nja i neprekidnog traganja za manama i slabostima u karijeri, biografiji, a naročito u privatnom životu.

Mogu da misle šta god žele, ali sumnjam da ima mnogo onih koji se ne slažu s tim da je pojava Đorđa Marjanovića na domaćoj sceni neka vrsta prethodnice rokenrola koji će u Beograd stići sa prvim pločama Elvisa Prislija i zvucima gitare Mileta Lojpura, Zlatnih dečaka i Silueta. I prvi beogradski grafiti su zapravo poruke koje su Đorđu ostavljali obožavaoci i obožavateljke, ispisane od prizemlja do poslednjeg sprata zgrade u kojoj je njihov idol živeo. Grafit „Đokisti svih zemalja, ujedinite se!“ na nekin način predstavlja simbol prodora urbane kulture i njenog ironičnog diskursa u prestonicu.

Istina je da su klubovi obožavalaca, takozvanih „đokista“, nicali poput pečuraka posle kiše ne samo diljem naše domovine, one od Vardara do Triglava, nego i van njenih granica.

Marjanović je svojom pojavom još daleke 1960. godine napravio pravi bum na takozvanom festivalu lakih nota u Opatiji, kada je maestralno otpevao dve kompozicije Darka Kraljića, koje će inače obeležiti njegovu karijeru – *Raznosac mleka* i *Prodavac novina*. U to vreme to su bila apsolutno *in* zanimanja kojima se i sam bavio dok nije uzeo mikrofon u ruke. Sve što je u našoj zabavnoj i šlagerskoj muzici usledilo posle tog „prevratničkog“ nastupa, samo je posledica i prirodan sled događaja.

Osam leta nakon nastupa u Opatiji, one čuvene i do parokizma pretvorene u mit, tobož legendarne '68. godine, Đorđe Marjanović je izazvao prve javne demonstracije, protestno okupljanje naroda, i to usred Beograda, na Terazijama, u blizini hotela *Moskva*, što nije lišeno izvesne simbolike, da ne kažem predskazanja.

Na takmičenju za Zlatni mikrofon, u tek sagrađenom zdanju naše posleratne arhitekture – Domu sindikata – iako ispraćen najjačim i najdužim aplauzom, naš junak je ipak ostao kratkih rukava. Nagrade su pripale Loli Novaković i Nadi Knežević. Još je u sali počelo komešanje. Nezadovoljni

odlukom žirija, dok je zbunjeni konferansije pokušavao da pročita imena pobjednika, „đokisti“ su prvo okrenuli leđa bini da bi potom, uz proteste i zvižduke, napustili dvoranu. Posle nekoliko sati čekanja, kada je pomislio da se nezadovoljna masa već razišla, iz Doma sindikata je izašao i nesuđeni pobjednik. Ali, ne lezi vraže: razjareni obožavaoci čekali su ga sve vreme napolju. Počelo je frenetično navijanje i skandiranje imena novog idola. Razljučena i raspamećena masa na ramenima je nosila Đorđa sve do Terazija. Tamo su ga, iscepanog odela i samo u košulji, podigli na haubu nekog fiće. Iako mu u to vreme repertoar još nije bio dovoljno bogat, do zore im je pevao svoje najveće hitove, takoreći „na uvce“ jer, naravno, nije bilo ni ozvučenja ni mikrofona.

„Što se tiče mojih pevačkih kvaliteta, nikada sebe nisam smatrao najboljim pevačem. Svoj stil sam gradio kompletno, novim načinom interpretacije, pokušavajući da od pesme stvorim ljudsku priču.“

Ono što nije uspevao glasom, Đorđe Marjanović je postizao srcem, a publika je to umela da ceni – za razliku od kritike i pojedinih surevnjivih kolega.

„Izuzetno mi je drago što me i danas prepoznaju na ulici, i što još ima onih koji pevaju moje pesme *Romanu*, *Zvižduk u osam*, *Devojko mala*, *Milord*, *Od ljubavi do mržnje*, *Tri godine sam te sanjao*...“

Kada mu je dosadilo da se stalno iznova dokazuje, izgarajući na domaćoj sceni, Đorđe Marjanović je krenuo u osvajanje vaskolike majčice Rusije koja je u to vreme bila stožer nepreglednog SSSR-a. I u tome je bio prvi: postao je neka vrsta našeg zaštitnog proizvoda, potvrda bratskih veza dva naroda koje se još od Karađorđevog vremena pa sve do današnjih dana preispituju. On je naš prvi pevač koji je na stadionu pevao pred više od devedeset hiljada ljudi, i samo u jednoj godini, za samo dva meseca, održao sto četrdeset sedam koncerata.

Dok je njegov slavni kolega Žilber Beko jedva napunio pozorišnu salu u Moskvi, on je u isto vreme, u istom gradu, pevao pred punim stadionom. Posle svog koncerta slavni Francuz je, noseći buket cveća, došao da upozna deliju koji je omađijao mase izvođenjem njegove najpoznatije kompozicije *Natali*. Predao mu je buket i uz naklon odao priznanje.

Đorđe Marjanović je prvi u Rusiji zapevao tvist unoseći zapadnjački duh u kolevku realnog socijalizma. Bio je neka vrsta misionara za koga su se jedno vreme podjednako interesovali i Udba i KGB. Iz Rusije se vratio ovenčan slavom, pomalo i sumnjama, i što je najvažnije, s Eli, budućom suprugom, s kojom će imati troje dece.

Kao što rekoh, po mnogo čemu je nalikovao holivudskim zvezdama, ali je najmanje tako živio. Jedini izuzetak je nekoliko stotina pari odela koja je negde od sredine karijere počeo da šije kod jednog londonskog krojača, koji je odevao i članove kraljevske porodice.

Kad sam ga pitao žali li za čim u životu, otvorio je srce:

„Amerika me nikada nije privlačila, ali me je Brodvej u potpunosti zaludeo. Ponekad sanjam kako izgleda biti *big star* u nekom velikom mjuziklu. Moram priznati da mi je oduvek bilo žao što nisam uspeo da napravim makar jedan veliki disko-hit.“

Karijeru velike zvezde naše zabavne muzike i estradne scene prekinuo je u Melburnu pre petnaestak godina moždani udar. Komedijant slučaj, a možda će pre biti sudbina, udesili su da se sve dogodi baš na sceni. A gde bi drugde?!

Kada je pao, pokušavajući da se pridrži za stalak mikrofona, gotovo da niko nije reagovao: svi su mislili da je i to deo neke njegove tačke. Međutim, oporavio se i održao zahvaljujući čeličnoj volji, vedrom duhu i pesmi.

U karijeri je dobio sijaset nagrada i priznanja, među njima i Orden rada sa srebrnim vencem od Josipa Broza Tita i Orden prijateljstva naroda od Mihaila Gorbačova.

Pevao je pripadnicima svih boja i ideologija. Doživeo je čak i to da mu se Jovanka Broz telegramom izvini što ona i Tito nisu mogli da dođu na jedan njegov koncert u Domu sindikata.

Na pitanje šta mu je najdraže u životu i karijeri uvek je jednostavno odgovarao:

„Sve mi je bilo lepo.“

Goran Bregović – maršal jugoslovenskog rokenrola

Fotodokumentacija: Glas javnosti

Na sasvim osoben način njegova karijera parafrazira stihove jednog velikog hita – Šta bi dao da si na mom mjestu – koji kao da je odredio razvojni put Gorana Bregovića od „veselog Bosanca“ do svetski poznatog muzičara, koji se istovremeno i lucidno i beskompromisno poigrava različitim muzičkim matricama i motivima, simfonijskim orkestrima, nasleđem tradicionalne i moderne muzike, ne krijući svoju eklektičko-kompilatorsku poetiku.